

XXXI Rio-de-Janeyro Yay Olimpiya Oyunları

Rioya fərəhlə, Bakıya zəfərlə

1896, Afina - I Yay Olimpiya Oyunları

1900, Paris - II Yay Olimpiya Oyunları, qadınlar arasında qolf yarışı

1904, Sent-Luis - III Yay Olimpiya Oyunları

Qədim Yunanıstanda hələ 28 əsr bundan əvvəl kimin daha güclü, çevik və cəld olduğunu aşkara çıxarmaq üçün atletlərin yarışları keçirilirdi. Elə bu səbəbdən ən böyük və məşhur idman yarışları Olimpiya şəhərində təşkil olunduğu üçün bu oyunlar Olimpiya Oyunları adlanırdı. Yunanıstanda bu ən böyük bayram hesab olunurdu və hər 4 ildən bir (1417 gün) keçirilirdi.

Qədim Olimpiya Oyunlarının yaranmasından söz açarkən vurğulamaq lazımdır ki, o dövrdə bu, bir növ, dinə sığmayan, ibadət nəzəriyyəsinə əsaslanırdı. Burada stadion, teatr və məbəddən ibarət yer sayılırdı. İki şəhərdə Olimpiya və Delfidə hər dörd ildən bir xoşməramlı oyunlar keçirilirdi.

Olimpiya Oyunlarının yaranma tarixi ilə bağlı bugünlümüzdə qədr gəlib çıxmış bir sıra rəvayətlər mövcuddur. Belələrindən birində qeyd olunur ki, Olimpiya Oyunları ilk dəfə eramızdan əvvəl 776-cı ildə qədim Yunanıstanda Olimpiya şəhərində Zevsin şərəfinə keçirilməyə başlandı. Olimpiada beş gün ərzində keçirilirdi - 1-ci və 5-ci günlər təntənəli mərasimlərlə, qalan günlər isə idman yarışlarına həsr edilirdi. Digər rəvayətə görə, Ellada hökmdarı İfit Sparta hökmdarı Likurqla müqavilə bağlayır və bu şərəfə dostluq bayramı keçirməyi qərar alır. Müəyyən müddət keçdikdən sonra Ellada torpağında bütün hərbi əməliyyatlar dayandırılır. Oyunların keçirilməsi mərasimi əmək, məişət və sülh rəmzinə çevrilir.

Klassik dövr (e.ə. V-IV əsrlər) Olimpiya Oyunlarının proqramına ikitəkərli arabalarda yürüş, yumruq döyüşü, beşnövçülük (qaçmaq, niza və disk tullamaq, uzununa tullanmaq, güləşmə), həmçinin incəsənət müsabiqələri və s. daxil idi.

Lakin müasir Olimpiya Oyunlarının tarixinə baxdıqda keçərək bugünkü günə gələn yarışmada ən böyük rol fransız pədaçoq Baron Pyer de Kubertenə məxsusdur. Tarixi araşdırmalarda yer alan mənbələrə əsasən, o, bu zaman Olimpiya ideyalarını dərindən rəngindən, sosial, siyasi, dini əqidəsindən və idmana daxil olmayan digər amillərdən asılı olmayaraq, bütün qitələrin atletləri arasında vıdandan idman mübarizəsinin simvolu kimi qəbul etmişdir. Bir faktı da unutmamaq lazımdır ki, Kubertinə qədər Olimpiya Oyunlarının bərpası ilə məşğul olanlar arasında İtaliyanın görkəmli dövlət xadimi Mateo Palmiyer də olmuşdur. O, hələ İntibah dövründə antik Olimpiya Oyunlarının bərpası ilə məşğul olmuşdur. Sonrakı cəhdlər isə İngiliss alimləri Robero Dovo və Jilbert Vestan (1703-cü və 1756-cı illər) tərəfindən edilmişdir. Hətta J.Vesta özünün doktorluq dissertasiyasını bu mövzuya həsr etmişdir.

26 əsrlik fasilədən sonra yenidən Elladada

Müasir Olimpiya Oyunlarının yaranması ilə bağlı ən uğurlu təşəbbüs XIX əsrin axırlarında qeyd edilir. Belə ki, fransızlar gənclərin fiziki tərbiyəsi təcrübəsinin öyrənilməsinə qərar alırlar. Məhz bu işi 1889-cu ildə P.Kubertənə tapşırırlar. O, bütün ölkələri gəzir, universitetlərdə, kolleclərdə, liseylərdə olur və xarici ölkələrdəki həmkarlarına məktublar yazır. O, əsasən, yunanların 1859-1889-cu illərdə keçirdikləri oyunları dərinlən öyrənir. 1892-ci il noyabrın 25-də Fransaya qayıdaraq Sorbon Universitetində özünün məşhur "Olimpiya renessans" adlı mühazirəsini oxuyur. Yalnız bundan sonra XIX əsrin sonunda müasir Olimpiya hərəkatı salınmasına ilk sətirlər yazıldı. Bir çox ölkələrdə idman təşkilatları və klublar, beynəlxalq idman birlikləri yaradılması Fransanın icimai xadimi Pyer de Kubertinə Olimpiya Oyunlarını bərpa etmək ideyasını həyata keçirməyə imkan yaradı.

1894-cü ilin iyun ayında Sorbon Universitetinin akt salonunda Pyer de Kuberten 13 ölkənin 79 nümayəndəsi qarşısında Olimpiya Oyunlarının təşkili və Beynəlxalq Olimpiya Komitəsi (BOK) yaradılması layihəsi ilə çıxış etdi. Təsis Konqresi Kubertenin təklifini bəyəndi. Olimpiya hərəkatına rəhbərlik və oyunların təşkili üçün iyunun 23-də Beynəlxalq Olimpiya Komitəsi yaradıldı. Onun tərkibinə Konqresdə iştirak edən ölkələrin (13 ölkənin) nümayəndələrindən fransız, yunan, ingilis, rus, isveç, amerikalı, ispan və macarlar BOK-un yaradılmasına səs verdilər.

Dünyanın ən möhtəşəm və qədim idman festivalı

1936, Berlin - XI Yay Olimpiya Oyunları

1952, Helsinki - XV Yay Olimpiya Oyunları

1980, Moskva - XXII Yay Olimpiya Oyunları

xalq Olimpiya Komitəsi yaradıldı. Onun tərkibinə Konqresdə iştirak edən ölkələrin (13 ölkənin) nümayəndələrindən fransız, yunan, ingilis, rus, isveç, amerikalı, ispan və macarlar BOK-un yaradılmasına səs verdilər.

Təsis Konqresi Kubertenin Olimpiya Oyunlarının əsas prinsiplərini, qayda və müddəalarının xartiyasını bəyəndi. Konqres Olimpiya Oyunlarını antik ənənələr üzrə - dörd ildə bir dəfə keçirməyi qərar aldı.

Qəbul edilmiş qərardan sonra Kuberten müasir dövrün I Olimpiya Oyunlarını 1900-cü ildə Parisdə keçirməyi təklif etdi. Hamı buna səs verdi. Lakin Yunanıstan nümayəndəsi, məşhur şair və tərcüməçi Demetrios Vikelas olimpiadadan altı il gözleməyərək ilk oyunları 1896-cı ildə keçirməyi təklif etdi: "Qoy Paris oyunları 1900-cü ildə keçirsin. Məgər ellinlər torpağı, antik olimpiadalar beşiyi Olimpiya Oyunlarını bundan dörd il əvvəl keçirməyə layiq deyildirmi?" Bu çıxışdan sonra təklif qəbul olundu. BOK-un ilk prezidenti D.Vikelas, baş katib isə baron Pyer de Kuberten seçildi (O, həm də 1896-cı ildən 1925-ci ilədək Beynəlxalq Olimpiya Komitəsinin prezidenti olmuşdur).

Beləliklə, Birinci Olimpiya Xartiyası təsdiq olundu və Olimpiya Oyunlarının müddəti və keçirilmə yeri müəyyən edildi. İlk Olimpiya Oyunları 1896-cı ildə Yunanıstanın paytaxtı Afina şəhərində keçirildi.

Olimpiya məşəli

Olimpiya Oyunlarında qaldırılan bayraqla yanaşı, açılış günü stadionda yandırılan alov da yadda qalır. Ənənəyə görə, bu alov Yunanıstanın Afina şəhəri yaxınlığında yerləşən Olimpiya məbəbindən götürülür. Bundan sonra xüsusi seçilən oğlan və qızlar bu məşəli Olimpiya Oyunları keçirilən şəhərə doğru qaça-qaça bir-birilərinə ötürərək irəliləyirlər. Son anda məşəl adlı-sanlı bir idmançıya verilir, o, stadionda daxil olub Olimpiya Oyunlarının məşəlini yandırır. Bu məşəl yarışların açılışından bağlanışına qədər yanır.

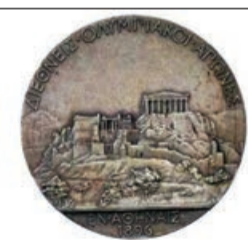
İlk Olimpiya Oyunları zamanı stadionda məşəl əsasən kişi idmançı yandırır. Qadın idmançıları arasında ilk dəfə bu şərəfə 1968-ci ildə Meksikada keçirilən olimpiadada meksikalı Enriketta Basilio Sotelo layiq görülmüşdür. Maraqlıdır ki, BOK rəhbərliyi məşəl əlində tutan idmançıyı seçəndə əsasən onun ad-sanına, qazandığı uğurlara və yarışqılı olmasına fikir verir. Ancaq 1958-ci ildə Melbourne Olimpiadasında məşəl 18 yaşlı, heç kimin tanımadığı avstraliyalı Ronald Klark yandırmışdı.

2012, London - XXX Yay Olimpiya Oyunları

I Yay Olimpiya Oyunlarının qızıl medalı

III Yay Olimpiya Oyunlarının qızıl medalı

İlk Olimpiya Oyunları zamanı stadionda məşəl əsasən kişi idmançı yandırır. Qadın idmançıları arasında ilk dəfə bu şərəfə 1968-ci ildə Meksikada keçirilən olimpiadada meksikalı Enriketta Basilio Sotelo layiq görülmüşdür. Maraqlıdır ki, BOK rəhbərliyi məşəl əlində tutan idmançıyı seçəndə əsasən onun ad-sanına, qazandığı uğurlara və yarışqılı olmasına fikir verir. Ancaq 1958-ci ildə Melbourne Olimpiadasında məşəl 18 yaşlı, heç kimin tanımadığı avstraliyalı Ronald Klark yandırmışdı.

Səkkiz il sonra isə Tokioda məşəl yandıranmaq hüququ Yaponiyanın Xirosima şəhərinə atom bombası düşən gün anadan olmuş İosinori Sakaiyə verilmişdi.

Səkkiz il sonra isə Tokioda məşəl yandıranmaq hüququ Yaponiyanın Xirosima şəhərinə atom bombası düşən gün anadan olmuş İosinori Sakaiyə verilmişdi.

Olimpiya andı

"Bütün idmançılar adından mən Olimpiya Oyunlarında idman qanunlarına hörmət edib, əsl idman ruhunda və komandalarımızın uğurunu düşünərək çıxış edəəcəyimə and içirəm!". İlk dəfə 1920-ci ildə Antverpendə keçirilən olimpiadada yerli qılıncoynadan Viktor Buan bu andı söyləmişdi. Və həmin vaxtdan indiyədək Olimpiya Oyunlarında hər bir idmançı bu yarışların həmin qanunlarına keçiriləcəyinə and içir.

1968-ci ildə Meksikada keçirilən olimpiadada idmançılarla yanaşı, hakimlər də ilk dəfə and içmişdilər. Onun məzmunu belədir: "Hakimlərin adından mən olimpiya yarışlarının bitərəf keçiriləcəyinə və yarışların qanunlarına hörmət ediləcəyinə and içirəm".

Onu da əlavə edək ki, Olimpiya Oyunları yarışların keçirildiyi ölkə Prezidenti açır və "Mən... nömrəli olimpiadadan açıq elan edirəm" - deyər nitqini tamamlayır. Dördüncü ən əsas yarışını Beynəlxalq Olimpiya Komitəsinin prezidenti bağlayır. 1952-ci il Helsinkidə keçirilən Olimpiya Oyunlarından sonra yeni bir ənənə yarandı. Yarış bağlı elan edilən kimi stadionda olan tabloda "Ölvida, Helsinki! Melbourne bizi gözləyir!" sözləri yazıldı.

Olimpiya bayrağı

Hər bir Olimpiya Oyununun açılış keçirilən stadionda havaya Beynəlxalq Olimpiya Komitəsinin (BOK) bayrağı qaldırılır. Ağ rəngli bu bayraqda dünyanın beş qitəsinin rəmzi rənglərində olan bir-birinə keçirilmiş dairələr təsvir olunmuşdur.

İlk dəfə bu bayraq 1920-ci ildə Belçikanın Antverpen şəhərində keçirilən Olimpiya Oyunlarında qaldırılmışdır. Məhz o vaxtdan etibarən, ənənəyə görə, əvvəlki Olimpiya Oyunlarının keçirildiyi şəhərin nümayəndəsi bayrağı BOK prezidentinə təqdim edir.

Beynəlxalq Olimpiya Komitəsinin rəhbəri isə bayrağı yeni olimpiada keçiriləcək şəhərin merinə təhvil verir. Bu ənənə o vaxtdan indiyədək saxlanılmışdır. Onu da əlavə edək ki, yarışların açılışından sonuna qədər Olimpiya bayrağı stadionda dalğalanır. Olimpiya Oyunları başa çatandan sonra isə bayraq şəhərin merinə döndürülür və əvvəlki Olimpiya bayrağı idəyəsini 1913-cü ildə BOK prezidenti Pyer de Kuberten vermişdir.

Olimpiadanın

ən çox keçirildiyi ölkə

İlk yarışlar 1896-cı ildə Yunanıstanın Afina şəhərində keçirilmişdir. Burada 13 ölkənin 311 idmançısı medal uğrunda mübarizə aparmışdır. İndiyədək sayca 29 Yay Olimpiya Oyunları keçirilmişdir. Məlumat üçün qeyd edək ki, Olimpiya Oyunlarının keçirilmədiyi hallarda da olimpiadaya nömrə verilir.

Braziliyanın Rio-de-Janeyro şəhəri tarixdə ilk dəfə Olimpiya Oyunlarına evsahibliyi edəcək. Yunanıstanın paytaxtı Afina start götürmüş ilk Yay Olimpiya Oyunları 2004-cü ildə də eyniadlı şəhərdə keçirilmişdir. ABS isə 4 dəfə (1904-cü il Sent-Luis, 1932 və 1984-cü illərdə Los-Anceles, 1996-cı il Atlanta) belə bir mötəbər turnirə evsahibliyi etmişdir. Böyük Britaniyanın paytaxtı London isə 3 dəfə (1908-ci, 1948-ci, 2012-ci illər) turnirin evsahibi olmuşdur. Almaniya (Berlin - 1936 və Münxen - 1972-ci il), Fransa (Paris, 1900 və 1924-cü il) və Avstraliya (Melburn - 1956, Sidney - 2000) hərəyə 2 dəfə, İsveç (Stokholm - 1912-ci il), Belçika (Antverpen - 1920), Hollandiya (Amsterdam - 1928), Finlandiya (Helsinki - 1952), İtaliya (Roma - 1960), Yaponiya (Tokio - 1964), Meksika (Meksiko - 1968), Kanada (Monreal - 1976), SSRİ (Moskva - 1980), Cənubi Koreya (Seul - 1988), İspaniya (Barselona - 1992) və Çin (Pekin - 2008) isə bir dəfə Yay Olimpiya Oyunlarını keçirmişdir.

Xatırladaq ki, 1916-cı və 1944-cü illərdə Olimpiya Oyunları təşkil olunmamışdır. Bunların ən əsas səbəblərindən biri isə həmin illərin I və II dünya müharibələri dövrünə təsadüf etməsidir.

Olimpiya tarixinin ən yaşlı qalibləri

Planetin ən güclü idmançıların yarışdığı Olimpiya Oyunları rekordları ilə də yadda qalmışdır. Çoxları hesab edilir ki, burada ancaq gənclər iştirak edə və medal qazana bilərlər.

Lakin 1972-ci ildə Almaniyanın Münxen şəhərində keçirilən Olimpiya Oyunlarında iştirak edən İngiltərəli Xilda Lorna Consonun 70 yaşlı olmuşdur. Bu yaşa baxmayaraq, Xilda atçılıq idmanının çıxışına növbə böyük məharət göstərmişdir.

Kişilər arasında ən yaşlı Olimpiya iştirakçısı isə İsveçli Oskar Svan olmuşdur. O, 1920-ci ildə Stokholmda keçirilən Yay Olimpiadasında 73 yaşında güllə atıcılığı proqramında iştirak etmişdir. Maraqlıdır ki, Oskar Svan dörd il sonra Parisdə keçirilən Olimpiya Oyunlarına hazırlanmış, ancaq səhhətində yaranmış problemə görə çıxış edə bilmir. Qeyd edək ki, Svan həmçinin Olimpiya Oyunlarının tarixində ən yaşlı qalib adına malikdir. O, 1908-ci ildə 61 yaşında iki qızıl medal qazanmışdır.

Olimpiya tarixinə Norveç gəmisürəni (yaxtsmen) Maqnu Konovuun adı qızıl hərəflərlə daxil olmuşdur. Belə ki, o, 40 il ərzində - 1908-ci, 1912-ci, 1920-ci, 1936-cı və 1948-ci illərdə keçirilən beş Olimpiya Oyununda iştirak etmiş, iki qızıl və bir gümüş medal qazanmışdır.

Elçin CƏFƏROV,
"Azərbaycan"